

**Kim Ty jesteś? Ja kontra Adwersarz
w polskiej debacie przedwyborczej**

**Język a rzeczywistość
w kategoriach ekspresji, polityki, ideologii**

**Кто Ты? Я vs Другой
в польских предвыборных дебатах**

**Язык и действительность
в категориях экспрессии, политики, идеологии**

Piotr Czerwiński, Aneta Banaszek-Szapowałowa, Maciej Walczak

Kim Ty jesteś? Ja kontra Adwersarz w polskiej debacie przedwyborczej

**Język a rzeczywistość
w kategoriach ekspresji, polityki, ideologii**

Кто Ты? Я vs Другой в польских предвыборных дебатах

**Язык и действительность
в категориях экспрессии, политики, идеологии**

Redaktor serii: Językoznawstwo Słowiańskie
Jolanta Lubocha-Kruglik

Recenzent
Jan Franciszek Nosowicz

Decyzją autorów publikacja ukazała się na prawach maszynopisu gwarantowanego –
teksty nie były poddane redakcji w Wydawnictwie Uniwersytetu Śląskiego.

Решением авторов публикация издана на правах гарантированной рукописи –
тексты не были отредактированы в Издательстве Силезского университета.

Spis treści

Przedmowa (<i>Aneta Banaszek-Szapowalowa</i>)	7
<i>Aneta Banaszek-Szapowalowa</i>	
О значении <i>innego</i> в реальности не только политической...	11
<i>Мачей Вальчак</i>	
Оценочность и эмоциональность высказываний Д. Туска и Я. Качиньского с позиции просодико-фонетических показателей.	29
<i>Анета Банашек-Шаповалова</i>	
Невербализованная характеристика политического оппонента в выбираемых участниками теледебатов коммуникативных тактиках	71
<i>Пётр Червинский</i>	
Я vs. Другой в условиях политического контрвзаимодействия	109
Приложение	173
Литература	207
Summary	213
Streszczenie	215

Przedmowa

Kolejny tom serii *Język a rzeczywistość w kategoriach ekspresji, polityki, ideologii* poświęcony jest próbie sformułowania odpowiedzi na pytanie: *Kim Ty jesteś?* Autorzy zastanawiają się nad rolą i znaczeniem *Innego* w warunkach komunikowania politycznego. Ściślej rzecz ujmując, podjęto tu rozważania nad relacją aktywnych uczestników debaty politycznej (*Ja kontra Adwersarz*) ukazującą wyobrażenia każdego z nich zarówno o sobie samym, jak i o współrozmówcy. Wyobrażenia, o których mowa, mogą być podawane przez polityka albo w sposób eksplicytny, albo przekazywane niejawnie, w tym także w podtekście wypowiedzi czy poprzez prozodyczno-fonetyczne wskaźniki.

Trzeba zauważyć, że programy telewizyjne z udziałem polityków emitowane w stacjach publicznych i prywatnych stanowią ważny element komunikowania politycznego i cieszą się one sporą popularnością wśród widzów. Jest wiele różnorodnych przekazów tego typu, które w mniej lub bardziej atrakcyjny sposób prowadzą marketing polityczny i zapewniają kontakt między elitami politycznymi a obywatelami. Nasze rozważania skoncentrowane są na telewizyjnej debacie przedwyborczej. Wybór padł na ten właśnie format medialny z uwagi na jego znaczenie dla kształtowania postaw politycznych i mających nastąpić niebawem decyzji wyborczych. Politycy wiedząc, że podczas debaty przedwyborczej ważą się ich dalsze losy na scenie politycznej, starannie przygotowują się – czy też zostają przygotowani przez swoje sztaby wyborcze i agencje PR-owskie – do wystąpień.

Wspólnym obiektem analizy Autorzy uczynili zapis audiowizualny debaty przedwyborczej z 2007 roku, w której udział wzięli dwaj znaczący aktorzy polskiej sceny politycznej – ówczesny premier Jarosław Kaczyński i będący

wtedy w opozycji Donald Tusk. Ci „dwaj ekscentryczni panowie”¹ to doświadczeni politycy, wprawnie posługujący się językiem w swoich interesach i dla realizacji swoich celów. Co więcej, chociaż obaj wywodzą się z jednego obozu przeciwników poprzedniego ustroju, to po 1989 roku stali się wrogami politycznymi próbującymi stać się główną siłą na prawicy (zważywszy na malejące z czasem poparcie dla sił lewicowych). Każdy z nich znajdował się przez pewien czas u władzy i przez pewien czas w opozycji. Jarosław Kaczyński i Donald Tusk są założycielami partii politycznych (a w 2007 roku obaj byli także ich liderami). Ich trwająca do dziś rywalizacja ma charakter ideologiczny, polityczny i osobisty.

Nasza analiza nie ma na celu oceny dwóch konkretnych uczestników rozpatrywanej debaty, ich poglądów i programów – jej zadaniem jest obiektywne pokazanie tego, co ujawnia się w publicznych wypowiedziach polityków. Interesuje nas działanie przy pomocy języka i sam język w sferze polityki, a tu szczególnie oczywiście w konfrontacji rozmówców podczas debaty przedwyborczej. Trzeba zauważyć, że sposób w jaki politycy posługują się językiem oceniając siebie samych i swoich przeciwników nie zmienia się z czasem, dlatego w wystąpieniach z kampanii wyborczej 2007 roku odnajdujemy aktualne do dziś mechanizmy oddziaływania i narzędzia charakterystyki.

Każdy z rozdziałów prezentuje odmienne podejście badawcze do opisu owych mechanizmów i narzędzi bezpośredniego współdziałania w uczestników debaty w studiu telewizyjnym. Rozpatrywana jest emocjonalność wypowiedzi polityków oraz wartościowanie za pomocą środków dźwiękowych, akustycznych i intonacyjnych mowy – to propozycja autorstwa Macieja Walczaka. Poszukiwane są niejawne (niezwerbalizowane) elementy wzajemnej charakterystyki polityków ukryte w podtekście taktyk komunikacyjnych wybieranych przez rozmówców. Rozdział poświęcony temu problemowi przygotowała Aneta Banaszek-Szapowałowa. Wreszcie – w tekście Piotra Czerwińskiego – pokazane są współoddziałujące w konfrontacji uczestników debaty w studiu komponenty i wprowadzone modele wyobrażeń zarówno o sobie samym, jak i o adwersarzu.

Pragnąc przybliżyć polskiemu czytelnikowi zasadniczą treść tomu, która napisana jest w języku rosyjskim, poprzedzamy ją rozdziałem „*O znaczeniu Innego w rzeczywistości nie tylko politycznej...*”, gdzie zamieszczone są zarówno najważniejsze uwagi o charakterze teoretycznym – ów problem relacji Ja vs Inny, jak i skrótowy opis najważniejszych fragmentów każdej z trzech rozpraw. Na końcu załączony jest pełny zapis stenogramu debaty.

Zaproponowane w monografii podejście – jak już wspomnieliśmy – stanowi kontynuację pierwszej książki zatytułowanej *Oblicza przeciwnika. Język a rze-*

¹ Określenie pochodzi z pracy R. Krasowskiego: R. KRASOWSKI: *Czas Kaczyńskiego. Polityka jako wieczny konflikt. Historia polityczna III RP. Lata 2005–2010*. Warszawa 2016.

czywistość w kategoriach ekspresji, polityki, ideologii. Podejście to zakłada, że rzeczywistość – wcielona w język – staje się bezpośrednio i pośrednio środkiem oceny i oskarżenia przeciwnika politycznego i ideologicznego. Poddawane w wątpliwość i deprecjonowane są metody wykorzystywane czy dopiero proponowane przez oponenta do osiągnięcia celu, który sam w sobie nie zawsze musi być krytykowany. Ekspresja w polityce jest bronią wycelowaną i uderzającą we wroga ideowego. Każda ekspresja jest subiektywna, ale w połączeniu z polityką i poprzez apelowanie do ideologii staje się represyjna i autorytarna.

Planowane są dalsze prace w tym kierunku, do czego przekonują Autorów chociażby słowa z recenzji wydawniczej prof. dr. hab. Jana Franciszka Nosowicza: „W ostatnim czasie spojrzenie na język i jego wykorzystanie w debacie politycznej staje się coraz bardziej pragmatyczne, zmienił się charakter wykorzystywanych materiałów publicystycznych. Są one dostosowywane do odbiorców danych tekstów, autorzy uwzględniają też nowsze zdobycze techniki. Również nabiera aktualności nowe spojrzenie na dyskurs polityczny jako praktyczną dziedzinę wiedzy”.

Aneta Banaszek-Szapowalowa

Projekt okładki: TOMASZ TOMCZUK

Łamanie: EDWARD WILK

Copyright © 2019 by
Uniwersytet Śląski
Wszelkie prawa zastrzeżone

ISBN 978-83-226-3837-8
(wersja drukowana)

ISBN 978-83-226-3838-5
(wersja elektroniczna)

Wydawca
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice
www.wydawnictwo.us.edu.pl
e-mail: wydawus@us.edu.pl

Wydanie I. Ark. druk. 13,5. Ark. wyd. 15,0.
Papier offset 90 g. Cena 29,90 (w tym VAT)

Druk i oprawa: Volumina.pl Daniel Krzanowski
ul. Księcia Witolda 7-9, 71-063 Szczecin